

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész evre . . . 6 írt — kr.
 félévre . . . 3 „ — „
 negyedévre . . . 1 „ 50 „
 Egy szám ára: 12 kr. o. e.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6. sz.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
 egyszer közölve 7 kr..
 többször közölve 5 kr.
 Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Pünkösdkor. (Sántha Károly.) — Tudományos társaság. — Vallás az érettségi vizsgán. — Luther és Hutter. (Dr. Masznyik Endre.)
 — Belföld. — Külföld. — Vegyesek. — Pályázat.

Pünkösdkor.

Pünkösdi Lélek, szent hajdan csodája,
 Kitől születve, áll fenn a világ:
 Hol van erődnek csak egy kis paránya,
 Mely ront s teremt, ha e világra hág?!
 A zúgó szélnek zendülésiben
 Ama tüzes nyelv nem harsog, — pihen.
 Te tompa, zsibbadt dermedésű föld,
 Nincs már, ki téged uj életre költ?

Sas-szárnyon szállt rég s elhatott az Íge
 Mind a velők megoszlatásaig.
 Egy célra törve, hány szivet hevíté
 A diadalmi nagy erő, a hit!
 A száraz csontok lelket nyertének,
 És talpra állt felette nagy sereg,
 S kies lón s termő az Úr mezeje,
 Élet-forrással s gyümölcsessel tele.

Az volt a pünkösd! Büszke térd hajolva:
 Kereszt előtt áll Róma és Korinth.
 Szent láz a lelket a magasba vonja,
 A Lélek szárnya édesen suhint.
 Az óvilág egy rémes temető,
 A temetőn uj hajnal tör elő:
 Széles világon fáklyafény lobog,
 Fáklyavivők a szent apostolok.

Az volt a pünkösd! Egymást csókolgatta
 Igazság, Béke s áldott Szeretet.
 Az Isten, mint az embereknek atyja,
 Ugy örködött gyermekei felett.
 Hálától izesült meg az öröm,
 Hit által édestült meg az öröm;
 Csörgedezett az élet itala,
 Még a halál is mosolygó vala.

Az volt a pünkösd! Reformátoroknak
 Ajkáról a szó messze hallatik;
 A máglyalángok bár fel-fellobognak,
 Az eszme, Fénikszként, megújhodik.

Oh szép idők, csodálatos napok,
 Ide csillámlik még sugaratok,
 S ha bűn eloltja a hit mécseit,
 Ti fényetek világol és hevít.

Pünkösdi Lélek, szállj le a világra,
 S szüld újra, hogy ne légyen az halott!
 Kik Lelket vettek, állítván a gátra,
 Zendítsd meg harsány szódat, általok!
 Az egyetértés Lelkét add nekünk,
 S a buzgóságét, oh mi Istenünk,
 S a merre szép napod világa sütt,
 Legyen te néped boldog mindenütt!

Sántha Károly.

Tudományos társaság.

Tévedni emberi dolog. Nagy dologban a legkisebb tévedés is végzetes lehet s bizonyára mindazoknak, kik valamely ügyet szeretettel karoltak fel, nem lehet nemesebb feladatuk, mint egyszerűségéből, minden mellék érdektől, még hiúságtól is menten a tévedésre reámutatva, a tévedés helyreigazítását sürgetni s előmozdítani. Lehet, hogy a tévedés felfedezője is téved, de aggodalmának őszinte kifejezésével semmi esetre sem árthat az ügynek.

Mindazok, a kik isten-adta tehetségök szerint, hazai viszonyainkhoz képest talán több jóakarattal, mint eredménnyel, munkálkodnak az ev. egyházi irodalom terén, sajnálattal tapasztalták, hogy fáradozásuk nagyrészt kárba veszt; szavuk alig talál visszhangot, arról pedig, hogy a siker gyümölcsét élvezzék, szó sem lehet. Nincs közönség, mely az író munkára ösztönözze, fáradságát, habár csak erkölcsileg is, méltányolja. A mi tudományosságunk, a mi kevés van is, nem élő, nem életet költő. Lehet hiba az írókban, de bizonyosan a vád alól a közönség sem menthető fel, mert, a mint áll az, hogy a kiváló író megteremti magának a közönséget, úgy áll az is, hogy a közönség buzdításával, fogékony részvételével írót teremt.

E bajon segíteni lett volna hivatva a tudom. irod. társaság, mely a tudományos munkát előmozdítva és értékesítve, közvetítésével előbb tudományos irodalmat, s azután a közönségben tudomány iránti érdeklődést, egyszóval tudományos életet költött volna.

Mi természetesebb, mint hogy a tudomány szerény munkásai egyesítették volna csekély erejüket, azok, a kik tudományos törekvésükben az ev. prot. egyházak alapelvét: a szabad kutatást, mint egyházuk szellemi felvirágzásának létfeltételét, érvényre akarták emelni.

S mi történt? A tudományos törekvésű egyének egyesülése helyett az egyházaknak, mint szerves, felekezeti hitvallásaik és történelmi fejlődésök által megalakult testületek képviselői vették kezökbe a tudományos egyesület felállításának munkáját s lett az evangéliumi tudományosság művelése helyett az egyház-felekezetek érdekeinek szempontja irányadóvá. Nem csodálható, ha mindazok, kik a felekezetek közti békességet oly nagy fontosságú kérdésnek tartják, — s ki volna az, ki annak ne tartaná? — már is félve gondolnak arra, hogy az együttes munkálkodás a célzott egyesítésnek ellenkezőjét fogja létrehozni. Mi a tudomány embereinek, t. i. az ellenkező vélemények összeütközése, gyönyör, nem magáért a harcért, hanem a harcban nyilvánuló életért s a küzdelemben az igazságnak diadaláért: az az egyház-felekezetek nagy tömegének bevonásával a felekezeti életbe behozható ellentétek, fokozható ellenszenvék, talán ellenségeskedések következtében, épen viszonyainknál fogva, nagyon is veszélyes experimentáció jellegét öltötte fel.

A legelső tévedés tehát, hogy az egyesület, megengedjük, sokkal szerényebb viszonyok között, de elvileg sokkal helyesebb kiindulási ponttal, nem a tudomány egyes férfainak egyesülete, hanem az egyházfelekezetek képviselőinek szövetkezetévé lett.

E szempontból tekintve az ügyet, nagy kár volt a népies vallás-erkölcsi irodalom művelését is ezen társulat keretébe vonni. Más, akár meglevő, akár létesítendő ily célú egyletek, sőt esetleg egyesek is, kiknek az „onnét felülről adatott,“ sokkal nagyobb sikert érhettek volna el a nép irodalom terén, a nélkül, hogy a felekezetek között sűrűlőds támadhatott volna. Így pl.: ma gy a r vallás-erkölcsi népies olvasmányokat fog e tudományos társulat kiadni. Az ág. hitv. ev. egyház tót és német ajkú népe, mely pedig annak legnagyobb részét képezi, ez olvasmányok élvezetéből ki van zárva. Bizonyára, ha az ev. ref. testvérek nem akarnak közösséget az unitáriusokkal, minek, különösen a nép irodalomban, jogosultságát tagadni lehetetlen, méltán eshetik roszúl a magyar ág. hitv. evangélikusoknak, hogy ők más ajkú hitrokon feleikkel szellemileg nem közlekedhetnek.

Így a népies irodalmat feltétlenül e társulat keretéből kizárandónak kell tartanunk.

Az ügynek fejlődése egy más tévedésre is figyelmeztet. Az alakuló közgyűlésen felolvastattak az alapszabályok, s a debreczeniek óvástétele mellett el

is fogadtattak. Kineveztetett a bizottság is, melynek egyik feladatául tűzetett ki a ministeri helybenbogyó záradék kieszközlése. Most hogy állnak a dolgok? Az ősszel egybehívandó, véglegesen alakító gyűlésen a debreczeniek nem fognak megjelenni, vagy csak az esetben jelenek meg, ha az unitáriusok a társaságból kizáratnak.

Első esetben nélkülök, illetőleg, mint a jelek mutatják, a tiszai kerület nélkül alakúl meg a társaság. Minthogy pedig felekezeti képviselet alapján áll a társulat, feltétlenül csonkává lesz még az esetben is, ha a protestantismusnak sem történelmileg, sem hitelvilég nem igazolható jog-czímén az unitáriusok is bevételnének. Már gondolkozzék, a kinek hogy tetszik, de egy ily kontingensnek kizárását társulatunkból helyeselni nem lehet; s ha talán azzal vigasztalódnék valaki, hogy külön állásuk esetén külön társulattá szervezkedve, mégis a tudomány közös ügyének szolgálatában maradnak: biz ez csak mindég sajnálandó bizonyítéka lesz annak, hogy mi protestansok a visszavonás átka alatt szenvedünk.

Utóbbi esetben, mire már alig is van idő, a társaság oly következetlenségbe esnék, melytől aligha nem fognak visszariadni épen azok, kik, szemben az unitariusokkal, a kizárás ellen küzdve, hozzájuk közelebb álló testvéreiket tényleg kizárták.

Azt mondják, hogy az élet merő compromissumból alakúl. A társaság érdekében nagyon is kívánatos volna az ellentétek kiegyenlítése. Ha azonban ez nem sikerül, a mint aligha sikerül, ez esetben kívánatosabb azoknak együtt maradása, kikben az összetartozás érzete egy s azonos, mint azoknak befogadása, kik a tudomány elvében egyek ugyan, de az életben küzdő ellenfelek.

Legszomorúbb a dologban az, hogy e felmutatott tévedések, (vajha a czikkíró tévedései volnának és nem a társaságé!) már most is, a társulás kezdetén károsan hatnak. Igen sokan vannak, kik a társaság jövője iránt táplált bizalmatlanság következtében vagy várakozó állást foglalnak el, vagy elvesztették kedvüket a társaságba lépéstől; sőt vannak olyanok is, a kik a társaság tagjaiúl beiratkoztak, de legfeljebb fanyalognak fognak fizetni, mert más társaságot látnak most, mint alakulásának első stádiumában. Az ügyszeretet, legalább azoknak, kiknek lelkevel összeforrt a magyarhoni evang. tudományosság szent ügye, kettőt parancsol: először szeretetet, mely az eltérő véleményűeket is tiszteletben tartja s ha igazának tudatában küzd is a meggyőződése szerint téves vélemény ellen, de fájó sebet senkin sem ejt; másodsor kitartást, mely meg nem riad a keletkező akadályoktól, hanem kitűzött célja felé hajthatatlanúl tör.

Az Úrnak szent lelke világosítsa meg a mi lelkeinket, szentelje meg a mi szíveinket, hogy az Úr Jézus Krisztusnak szeretetében találjuk meg a bölcseséget és az erőt, mely e társaság megalkotásában is Isten országa felvirágoztatásának diadalára vezessen minket. Ez legyen a mi pünkösdi imánk.

Vallás az érettségi vizsgán.

Köztudomású dolog, hogy az 1883: XXX. t.-cz. a vallástant nem vette fel az érettségi vizsgálat rendes tárgyai közé s erről a ministeri utasítások is hallgatnak. Egyetemes gyűlésünk 1884. évi október hó 8-ik s következő napjairól szóló jegyzőkönyvének 9. pontja szerint azonban „határozatilag kimondja: hogy az érettségi vizsgánál a többi tantárgyak közé, a vallástantól való vizsgálat is sorozandó s az ebből nyerendő tanulási fokozat a többi tantárgyakkal nyerendő fokozattal egyérvényűnek és hasonló következményűnek tekintendő.“

Midőn az egyetemes gyűlés e határozatát meghozta, szerintünk azt nem csak teljes joggal tette, hanem felekezetünk középiskoláinak létjogosultságát is általában megállapította; sőt az érettségi vizsgálat feladatának is saját érdeke szempontjából eleget tett. Ugyanis a vallás- és közoktatásügyi minister úrnak 1883. 26,147. szám alatt egyetemes felügyelő úrhoz intézett megkeresete szerint az érettségi vizsgálat „az egész középiskolában elért eredménynek, különösen pedig a nyolcz osztályt végzett növendék érettségi fokának megítélésére kell hogy irányuljon.“

Evangelikus egyházunk középiskolái nem az általános műveltségnek csak (ebben feladatuk azonos a többi középiskoláival), hanem e mellett vallásfelekezetünk érdekeinek is szolgálatában állanak. Annak, hogy felekezetünk nagy áldozatok árán külön középiskolákat tart fenn, csak akkor van értelme ha ezekben növendékeik nemcsak jó honpolgárokká mívelt emberekké, de egyszersmind hitbuzgó, áldozatkész evangelikusokká is képeztetnek.

Nem fogja senki sem állítani, hogy a középiskola egyes osztályaiban heti két órával kiosztott vallástanítás a vallásos nevelésre nézve elegendő volna, de azt igenis lehet állítani, hogy e két órának tervszerű s a tanár ihletett ajkairól jövő magyarázattal, a lelkek megszentelésére ható felhasználása által, magában az intézetben uralkodó vallásos közszellem által ápolva, elegendő lesz arra, hogy felekezetünk áldozata meghozza az egyháznak gazdag és édes gyümölcsseit. Ha felekezeti középiskoláink a feladatról lemondanak, vagy azt csak lányhán és elégtelenül teljesítik, kárba vész az anyának, egyházunknak reájuk, veteményes kertjeire vesztegetett szeretetteljes gondja s anyagi támogatása.

Ha az érettségi vizsgának célja: értesülni az egész középiskolában elért eredményről s alapítván szolgálni a növendékek érettségi fokának megítélésére: az evangelikus egyház felekezeti iskoláiban tartott érettségi vizsgákon méltán követel vallástana számára legalább is oly helyet, mint bármely más tantárgy számára.

A gyakorlat a feltétlen s jogosult követeléssel szemben azonban más irányban érvényesítette — elismerjük tiszteletre méltó indokokból — befolyását.

Már maga azon körülmény, hogy a közoktatásügyi ministerium által megállapított érettségi vizs-

gálati bizonyítványi minta egy vonallal két csoportra osztja a tantárgyakat s a vonal felébe a szóbeli, illetve az írásbeli érettségi vizsgán nyert osztályjegyeket jegyezteti fel, míg a vonal alatt, az érettségi vizsgán elő nem forduló tantárgyak eredményét mutatja ki, ezen körülmény sokakat azon hiedelemre vitt, hogy a vallástant nem lehet egyenértékű a vizsgálat többi tárgyával s úgy a belőle nyert osztályjegy nem lehet a többiekkel hasonló következményű sem.

Hozzájárult még a evangelikus tanárok atyai gondoskodása növendékeikről. Tudjuk azt, hogy egyetemre menő ifjaink csak az esetben várhatnak jótéményt (tandíjelengedést), ha az érettségi vizsgát „praecellentes“ osztályjeggyel állották meg, ha esetleg az osztályjegy elnyerését a vallástantól nyert érdemjegy akadályoztatná, hajlandók a vallástant figyelmen kívül hagyni! Mi azonban egyrészt az egyetemes gyűlés fentebb említett határozatával ellenkezik, de másrészt a tanuló ifjúságban könnyen felébreszti azon gondolatot, hogy a vallástant tanulása nem annyira szükséges, mint a többi tantárgyáé. Mindkét esetben feltétlenül helytelen az eljárás, mert a ki 6 vagy 7 tantárgyból jelesen készült el, miért ne tehetné azt a 7-ikből vagy 8-ikből is? s ha egyetemes gyűlésünk határozatai egy tekintetben figyelmen kívül hagyatnak, hol marad általában az egyház legfőbb hatósága iránt tartozó tisztelet? Könnyen megeshetik, hogy az érettségi vizsgálaton tanúsított engedékenység visszahat a középiskola minden osztályainak vallástanítására illetve tanulására. Végül, ha általában nem helyeselhető egy tantárgynak a másik rovására való kiemelése, úgy nem lehet helyeselni azt sem, ha a vallástant értékének leszállítását az érettségi vizsgán ad oculos demonstráljuk.

Itt is áll az, hogy a vallástant tanításánál is a következetes szigor s az egyetemes gyűlés határozatának tekintet nélkül való érvényesítése fogja leginkább biztosítani úgy a sikert, mint a tanulóknak a prae-cellenseket.

De még a vallástani érettségi vizsga is különféle kép tartatik. Néhol a rendes érettségi vizsgát megelőzőleg külön tartják azt, másutt a többi tantárgyakkal egyszerre; amott még a kormánybiztost is kizárják, itt jelen van, sőt, mint felekezetünkbeli férfiú, nem mint kormánybiztos, még kérdést is intézhet az ifjakhoz. Hogy az első mód nem felel meg teljesen az egyet. gyűlés szándékának, mert a vallástani vizsgát különállásában ismét csak más alapra helyezi s így e tantárgynak a többiekkel való egyenlőségét aiterálja, világos.

Az érettségi vizsgálatok küszöbén e kérdésnek talán actualis jelentősége is van. Igen jó lesz, ha egyházi álláspontontról többen is hozzászólnak, bár előre is meg vagyunk győződve, hogy szavunk, mint oly sokszor, úgy e tárgyban is visszhang nélkül fog maradni.

Luther és Hutter.

I.

Azt mondják: nincs szerencsétlenebb könyv, mint a mit agyon hallgatunk! Ha e mondás igaz, úgy az én „Luther Élete“ cz. művem nagyon is szerencsésnek érezheti magát, mert nagyon is sokat beszélnek róla!

Az egészben csak az az egy bántott, hogy eddig ugyszólván jobbról is, balról is, agyba, főbe dicsértek. Uram Isten! mi lesz velem, hisz ezek a kritikusok összeesküdtek ellenem: ellenségeimet szaporítják. S nem csalódtam, a barátok után elő állt az ellenség. Egyik után a másik — a napokban a legnagyobb. Első és eredeti magyar Luther? No megállj! — gondolá — majd megtanítlak én. Ki látott már ilyen csodabogarát. Hát már annyira vetemedik a magyar chauvinismus, hogy még Luthernek sem hágy békét! Luthert így meggyaláznai — Hutter nem engedheti. Neki magyar Luther nem kell, mert hát az absurdum. S úgy tett, amiként beszélte: ünnepélyes temetkezést rendezett az idélen magyar Luthernek.

De már — ha török, ha szakad — Lutheremet Hutterért nem adom. Jussomat tartom hozzá, ő az enyéem, — no meg azé az 1500 előfizetőé, kik feltesznek rólam, hogy zsákban macskát nem árultam. S higgye meg, hogy midőn művem védelmére kelek, első sorban érettek teszem azt. Hadd lássák: menyit ér a magyar Luther becsülete.

Hát hiszen én annak lelkemből örülök, hogy Lutherünkkel oly sokan és alaposan foglalkoznak. Elismerem azt is, hogy Hutter úr e részben már igen alapos tanulmányokat végzett, sőt elhiszem, azt is, hogy az ő „Luther Élete“, ha megjelenik, az enyémet teljesen feleslegessé teszi, de engedje meg nekem azt a jogot, amit ő magának lefoglat, hogy én, ha művet írok, úgy írhassem azt meg, a hogy én akarom, szeretem s ne amiként ő akarná és szeretné. Hiszen ha tudtam volna, jó Hutter úr, hogy az ön művéhez írt ama bevezetés, melyet kritikája élén közöl, oly tökéletes, mint a milyen tökéletlen az enyéem, talán arra is rá vetemedem, hogy Csöngére szökve s meglesve, mikor napi sétáját teszi, asztalfiókjában rejtődő kéziratát is meglopom s Köstlin dicsőségét (majd rátérek!) az ön dicsőségévé varázslom, hanem lássa akkor még az a „szepergés“ (5. s 6. l.) sem marad sajátom, amit 354 lapnyi művemből olyannak kegyesen elismerni méltóztatik.

Ad vocem: szepergés! Tehát ön azt állítja, hogy bevezetésemben „Luthert, mint deus ex machinát, mint csodát s nem mint az isteni gondviselés által századokon át egyengetett reformátori pályára elhívott kiválasztottat“ tüntetem fel. Édes uram! én Önt okos embernek tartanám, de megáll az eszem e mondásán. Elolvasta Ön az én beszédemet, melyben az egyház történeti életfejlődés képének rajzát ker. eszmei álláspontjóról rajzolom? Ha elolvasta, hogy állíthat ilyet? Hát nem úgy fogom-e én fel az egyházat, mint Isten

országát, melyben az élet objectiv alapja magának a mennyei atyának folyton működő kegyelme (1. l.) s a kegyelmi ténykedés koronája az Ige testtelvése, a mennyországnak Jézus Krisztusban földre szállása (2. l.). S azután az Ige földi történetének ecsetelése közben nem emelem-e ki, hogy az evangelium isteni fénye, miként gyúlt lánggra a sötét századok folyamán időről időre egyes kiváló személyiségek lelkében, mint harczolt a világosság szelleme a sötétség lelkével, míg végre megjelent a hős, kiben az isteni igazság, a hit és tudomány szabadsága diadalt aratott (3. 4. l.). Ahol az abnormis és normális szellemi fejlődés egy azon körön, az Egyházon belül, ily szerves összefüggésbe van hozva s a fokozatos haladás törvénye (persze csak elvi nagyságában) így érvényre emelve, — ott deus ex machináról beszélni: mi ez, ha nem rosz akaratú ferdtítés? S mily nyomorúságos felfogás kell ahhoz, midőn ön felesleges, szepergésnek nevezi azt a részletet, mely művemnek mintegy ouverturjét képezve, Luther valláserkölesi személyiségének s művének központi erejét, elveit, eszméit, húsa vére lelkét, ideális jelentőségét s rendeltetését rövid vonásokban akként s oly czélból domborítja ki, hogy az egész mű annak, mint tervnek részletes kivitelévé váljék — 5. 6. l. —

Uram! azzal a bevezetéssel áll, vagy esik eredetiségem. Ott raktam le művem alapeszméjét, gondolatmenetét, tervét, abban van megjelölve az egész életrajzi anyag csoportosításának elve, s ott van ez elvből levezetve az anyag elrendezésének szervesen összefüggő négyes beosztása. És ez Önnek — szepergés. Kritikus, ki ennyire nem képes az író eszme- s gondolat világába behatolni, ki a külső s minden életrajzban egyazonos száraz adatokban keresi a mű értékét s nem a szellemben, a conceptioban, a megjelölt álláspotnak következetes keresztülvitelében, a feldolgozás, az alakítás önállóságában és a styl egyöntetűsége s jellemzetességében, — mondja meg kérem Kontár névnel érdemel-e egyebet?

Hát Ön ilyen kontár. Mit Önnek a mű, mint egész. Ön egyes kikapott részletek érdeklék, Ön, mint maga mondja, nem azt óhajtja, hogy „a szerző vásznát teljesen a hős foglalja el“ (ez az egy állítás — hogy Zvingli szavával éljek — teljesen nyakát szegi Önnek!) hanem azt óhajtja, hogy a szerző, mikor egy hős életét akarja kidomborítani a maga eredeti nagyságában, akkor Önt (saját szavai) „sűrű erdőbe“ vezesse, melynek „árnyában (mi ékes nyelv!) édes dal és evangéliom vigan csattoghat.“ Hát Ha goromba akarnék lenni (pedig jogom volna rá, mert már annak kiáltottak ki), azt mondanám: elvezetem én a kritikus urat sűrű erdőbe, de oda, a hol a mogyorófpálcák teremnek, hanem nem akkor, mikor Luthert, hanem mikor Önt szándékozom kidomborítani.

De menjünk tovább! Nekem most a sűrű erdő árnyában, még az evangéliom víg dala se tetszik.

Majd ha végeztünk egymással, akkor — egy sétára oda is, Önnel is szívesen elmegyek.

A mint mondtam: „Önt művem, mint egész nem érdekli. A kabát rojtjaiba kapaszkodik. Hát hiszen a lelógó rojtok is kedvesek lehetnek — a kis gyermekeknek, de a komoly kritikus ne restelje a kabát anyagát, szabását, állását, varrását se megvizsgálni.

Az első rojt, melyet Ön munkámról letép; a **paraszt lázadás**. Lássuk, miért tépte le?

Hutter úr Luthert akarja védelmébe venni — velem szemben, mert nem tűrheti, hogy én róla oly képet rajzolék, mely az ő kegyeletét sérti s mely sem az igazságnak, sem Lutter jellemének meg nem felel.

Hát a kegyeletről igen különfélék lehetnek a nézetek, de én — midőn kétségbe vonom, hogy Luther iránt Hutter úr nálam nagyobb kegyelettel viseltetnék — határozottan meg vagyok győződve az iránt, hogy egy életrajz megírásának a kegyelet lehet ugyan kedélyi oka, de nem lehet irányadó elve. A történet írásnak elve, csak egy lehet: az igazság s ez az igazság nem a száraz adatok krónikaszerű összeállításában, vagy az okok és okozatok kisszerű mérvben külsőleges kombinálásában, hanem az eseményeknek magával a történeti életet mozgató alapeszmével való szerves összefüggése kimutatásában áll. Mikor én Luther életét megírtam — eltekintve, mondom, a kedélyi mozzanattól — már eleve a történetírás ezen megjelölt eszmei álláspontjára helyezkedtem. Meg akartam Luther életét magából a Luther személyiségéből, az ő külső emberét, az ő belső emberéből: vallásos egyénisége központjából, **hitéből** érteni, úgy a mint ez a hit, a sajátos életfejlődés folyamán életre kelt, öntudatában megalakult s s egész működését, összes tetteit, cselekvéseit, mint állandó élethatározó elem szükségszerűen befolyásolta. Innét, hogy én Luthert mindig Lutheren s nem saját szemüvegemen át nézem, vizsgálom s ép ez a teljesen objectiv történeti álláspont tette lehetővé, hogy midőn Luthert erényei s hibáiban, Lutherrel magával magyarázni törekedtem, egyszersmind képes valék vele szemben ott, ahol szükségét láttam egyéni kritikát is gyakorolni.

Ezt szükségesnek találtam előre bocsátani, hogy Luthernek a parasztlázadásban tanúsított magaviseletére vonatkozó tárgyalásom helyes voltát kimutassam.

Nem akarok Hutter úr azon esetlen állítására reflectálni, hogy „az evangeliom pirkadó világosságának édes kevés köze van a parasztháború lángjaihoz“ mert ezt a világtörténet adatai lépten nyomon megczáfolják. A forradalmaknak igen is sok közülük van az isteni igazság pirkadó világosságához; — azok legtöbb esetben az öntudatra ébredő szellem vulkanikus kitörései. Az üdvözítő maga mondja: nem békeséget, hanem fegyvert hoztam a világra! Luther pedig már a Vormsi gyűlésen tartott beszédében jelezte, hogy tana következtében egyenetlen-

ségek és forrongások támadtak s hogy fellépésének egyik indító oka, hogy a szegény népre nehezedő, elhordozhatatlan zsarnokság uralmát (mely „a híres német nemzetek közt a **javak és javadalmak** hallatlan kiaknázásában s nem csapán a lelkiismeretbeli szabadság leigázásában nyilvánult) megtörje. Hát tessék Hutter urnak erre azt mondani, hogy az evangeliom pirkadó világágosságának édes kevés köze van a parasztháború lángjaihoz!! Peddig akkor még csakugyan csak pirkadt!

A hitszabadság szükségszerűleg a polgári szabadságra vezet. Vagy a keresztyénségnek éppenséggel semmi köze a rabszolgaság megszüntetéséhez? S rabszolgák nem voltak már a reformáció korában! Hogy aztán a hitszabadság a jogszabadságnak adva életet, a tényleges földi életviszonyok sajátosságából folyólag **szabadosságra**, az az lázadásokra vezetett, azt én nagyon jól tudom, de itt már többé nem az isteni eszmék, hanem az emberi érdekek, a zsarnokok és rabszolgák közt történetileg létesült jogi viszonyok rendezése kérdésének körébe léptünk.

S ép ez az a pont, ahol én, mint a XIX. század gyermeke az események megítélésében egészen más szempontokból indulva ki, mint ezt Luther tevő s Hutter teszi, — Luther eljárásában a következtetlenséget s Hutter felfogásában az idétlenséget kénytelen vagyok constatálni.

„Visszatetsző — mondja Ön — mikor Dr. Masznyik egy részeg hordának elpusztulásán kesereg.“ Uram! lelkész ön, vagy hóhér, hogy nincs szívében a könyörületnek egy szemernyi érzete, midőn a népek százezreit mészárszékre hurczolva, elvérezni látja? No hát én szívet Önnel nem cserélek. Én a népet nemcsak erényeiben (mikor a párbért lefizeti), hanem bűneiben is szerető szívemhez ölelem, mert mesterem tanított rá, aki így imádkozott: Atyám! bocsásd meg nékiek, mert nem tudják, mit cselekszenek! Nem tudják! — érti Ön e szó fontosságát s érzi vádját. Ne vegye hát rossz néven, ha felfogásában idétlenségnél egyebet nem láthatok.

De megbocsásson, ha fentartom, azon nézetemet is, mely Luther eljárásában következtetlenséget lát. Ön szerint Luther épen a parasztmozgalomban következetes, mert — úgy mond — „villámban dördületben, miként a szikla, rendületlen.“ Látszik, hogy ön tárgyalásom mélyébe nem hatolt be. Mit mondok én: Luther szerint egyháznak és világnak egymáshoz semmi köze, kétféle ország van: Isten országa és a világ országa. A keresztyént — illetőleg **csak a szegény parasztot** — e világ dolgai nem érdeklik: ő mártir a földön, tehát szenvedjen, tűrjön s soha eszébe ne jusson e világot az isteni elvek alapján átalakítani. E világ országában a fegyvert isten a felsőség kezébe adta, — így hát fegyverhez csak is annak szabad nyulnia. Az úr megölheti a parasztot, de a paraszt az urat nem. Ki ne látná be, hogy a Vorms előtti Luther, ki a

lelkiismereti szabadság jelszavával a polgári, német nemzeti szabadság jelszavát is összekötötte (l. nagy beszédét a 148. lapon) és a Vorms utáni Luther, ki a szegény parasztnak rabszolgaságot prédikál, ugyancsak következetlennek mutatja magát. Hanem lássa édes Hutter úr, midőn a következetlenségre művemben ekként rámutattam, épen én vagyok az, a ki Lutherben ezen következetlenség természetes okát is megjelölöm. Az ideális és a praktikus Luther egészen más. Vorms előtt Luther még egy-magára áll az ő eszményeivel, Vorms után az események realizálása várt reá és ez a feladat őt nagyon megpróbálta. — Ugy járt ő is, mint Pál apostol „nem tudott minden ponton szakítani a hagyománnyal,“ — romokon épített s igenis — bármennyire irtózzék Ön a szótól — a romárny odavetődött művére. Ilyen romárny a Vorms utáni Luthernél a tétel, hogy egyháznak (Isten-ország) és világnak (állam) egy a máshoz semmi köze. Tiszta evangéliomi felfogás ez? Ön azt mondja igen, hogy „tiszta evangéliomi alapon csendes szívvel várni kell, míg az evangéliomi szabadság diadalával az anyagi szabadság, (a sült galamb) mint érett gyümölcs az ölbe hull.“

Hát majd elmondom én Önnek, honnét csapott be a keresztyénségbe ez a „tiszta evangéliomi felfogás“, mely azt a benső egység-kapcsot, melyet Üdvözítőnk az ég és föld, Isten és emberország között létesített, megsemmisítette s törvényesíté azon dualisticus világnézetet, mely a keresztyénség elvi igazságának legnagyobb sérelme. Csak egy kis türelmet kérek.

Dr. Masznyik Endre.

BELFÖLD.

A Budapesten létező, néh. dr. Székács József által életbe léptetett „Tabitha“ jótekonny nőegylet, melynek védnöknője Tisza Kálmánné, gróf Degenfeld Ilona Ő Excellentiája, f. hó 2-ikán Haberern Jónathánné elnöklete alatt s védnöknő jelenlétében tartá meg ez évi közgyűlését.

Az egylet, mely egynehány évvel ezelőtt igen szerény viszonyok közt létesítettett, évről évre gyarapszik igen örvendetes módon. Míg 2 évvel ezelőtt pl. az egylet vagyona alapítványokban 6500 frtot tett ki, ma már 8200 frtot constatálhatunk. Tavaly Tisza Kálmánné egymaga 800 frtot gyűjtött alapítványokra, az adományok czimén pedig 110 frtot; az idén jutott az egyletnek ismét Ő nmlga által 500 frt alapítványokra s 179 frt adományok czimén. A márczius hó 20-án a Budavári színházban Ő Exc. által rendezett jótekonny célú színelőadás tiszta jövedelmének fele, 400 frt, szintén a „Tabitha“ egyletnek adatott át. E mellett mintegy versenyeznek elnöknő, al-elnöknő a választmányok majdnem valamennyi tagja a jótettek gyakorlásában, gyűjtének pénzt, — az idén az aláírási iveken 821 frt s 62 krt szolgáltatott be.

Egy 50 frtos alapítványt elnöknő jelentett be, a közgyűlés pedig elhatározta, miszerint a máj. 2-án bemu-

tatott pénztár maradványból 250 frt szintén az egyl. vagyonához csatoltassék. — Az összes bevételek a lefolyt 1887/8. munkaéven át 2698 frt 39 kr-ra rúgtak, míg a kiadások 2293 frt 55 krt tettek ki, penztári maradék tehát 405 frt 84 kr. Kenyér kiosztatott 8439 kiló, minek 720 frt 83 kr. volt az ára; kelmékre lőn fordítva 407 frton felül; czipó vásároltatott 465 frtért; szóval sok, sok nyomor enyhítettett a közelmúlt hosszú, szigorú télen által ezen még csak kicsinynek látszó egylet által. Az egyleti „kimutatás“ különben bővebben fog szólni az egylet működéséről! A buzgó nők nemcsak a reájuk szorultak háláját érdemlik meg, de minden emberbarát elismerését is!

Közli: *Kurz Sámuel*, egyleti pénztáros.

KÜLFÖLD.

(Folytatás.)

A berlini város-misszió. A predikációról és lelkipásztorkodásról mintegy 120 ev. pap gondoskodik s így egy-egyre ca. 8000 lélek esik. Az aránytalan beosztásnál fogva azonban van olyan pap is, a kire 35,000 lélek esik, így pld. a Márkus gyülekezetén, (140,000 l.) működő 4 lelkészre. A legkisebb a Nikolai gyülekezet, a melyben egy papra csak 2000 lélek esik.

Ily abnormis viszonyok között, melyek természetesen nem egy év alatt jöttek létre, örülni kell azon, hogy ideje korán megalakult a városmisszió, — egy oly intézet, mely a kedvezőtlen egyházi állapoton legalább némileg segíteni, czélul tűzte ki magának.

Ezen intézet már a 70-es évek közepe táján (1874) alakult meg. Rövid ideig, D. Brückner fősuperintendens állt annak élén; sokféle hivatalos teendők miatt azonban, az elnökséget már 1877-ben Stöcker udvari papra ruházta.

Az intézet alapítója: városi misszionáriusok segélyével az egyes ev. lelkészeket, theol. álláspontjuk tekintetbe vétele nélkül, a hiányos lelkipásztorkodásban támogatni, kisegíteni. Célja tehát, az Úr szőlőjében való munkálkodás; felkeresvén a meg nem kereszteltek, a polgári és vad házasságban élők, ¹⁾ az Istentől elfordultakat, az elhagyottakat, a rabokat és a szegényeket szűkölködésökben, azon czélból, hogy azokat az egyházhöz visszavezessék, illetőleg annak megtartsák. Az özvegyeket és árvákat, az eltévedetteket és elcsábítottakat, az iszákos és erkölcszteleket tanácsos, — a betegeteket és haldoklókat pedig vigasztalással látják el. A gyermekeket, a mennyire csak lehetséges vasárnapi, kötő- és varróiskolákban (jelenleg 3000 gyermeket) a serdülő ifjúságot, ifjú és leány, (420-t.) a felnőtteket, férfi- és nőegyletekben, (618-t.) ének- és zeneegyletekben, (220-t.) mindnyájukat biblia órákban és vallásos gyülekezésekben gyűjtik össze, hogy megmutassák az

¹⁾ A kulturharcz első éveiben, 1874-ben, beszüntetett a keresztelési és az egyházi házasságkötési kényszer (Tauf- und Trauzwang); az utóbbi helyére a polgári házasság lépett. Hogy ez a prot. egyházra semmi jót nem hozott, mutatja azon tény, hogy a városmisszionáriusok 1886-ban, 3188 meg nem keresztelt gyermeket s 1477 polgári és vadházasságban élő párt kutattak fel. A róm. kath. egyháznak e törvény nem árt annyira, mert a gyónószék segélyével és az excommunicatióval való fenyegetéssel a legtöbb esetben célt ér.

utat, mely az örök élethez vezet. 1881 óta nagy sikerrel misszionálnak a Stöcker-féle egy pfennigés predikációk terjesztésével, melyek Europa szerte, de sőt Afrika- és Amerikában is nagy előszeretettel olvastatnak. Mindezekről később majd bővebben leendő szó.

Már az eddigiek is, t. i. a berlini város-misszió céljának s tevékenységének rövid jelzése, a mellett bizonyítanak, hogy a múlt év végén általánosan érezhetővé vált templomhiány, mely valóságos „nyilvános botránnyá” nőtte ki magát, még veszélyesebb szint öltött volna magára, ha az évek óta áldásosan működő s most is közbelépő és segélythozó város-misszió nem létezett volna, mint oly intézet, mely Berlinben az egyházi élet terén, Stöcker buzgó vezetése alatt, általánosan elismert érdemeket szerzett magának.

Stöcker befolyásának köszönhető, hogy gróf Waldersee egyetemes szállásmesternél, (Generalquartiermeister) 1887. nov. 28-án, a templomhiány ügyében, a berlini ev. arisztokráciának 728 tagja. — az akkori Vilmos herceg, mostani német trónörökös és neje protectorátusa alatt, — gyűlésezett. Ily fényes gyűlést összehozni bizonyára nem könnyű dolog s Stöckernek még ez is sikerült; azért nem csoda, hogy e miatti irigységből s rossz akaratból összes ellenei neki rontottak. Mielőtt azonban erről szólnánk, halljuk, mi e gyűlés előtörténete?

Stöcker már ca. 2 év óta azon törekedett, hogy Vilmos herceget és nejét a város-misszióknak megnyerje. A hercegpár, de különösen a hercegné szorgalmasan eljár a templomba, úgy szinte, a mint mondják, épületes olvasmányokkal is szeret foglalkozni. Ez, természetesen, céljának elérésére csak is kedvező volt. De előbb egy kis körutat kellett választania, t. i. előbb meg kellett nyernie fentemlített gróf feleségét, a kiről azt mondják, hogy „orthodox úrhölgy.” E grófné amerikai születésű s első férje a schleswig-holsteini herceg volt. Ebből magyarázható, hogy Vilmos hercegnének nejével benső viszonyban állt. A grófné által a hercegné figyelmeztetve lett Stöckerre s ez utóbbi megnyervén a hercegné kezét, csakhamar Vilmos herceggel is érintkezett.

Igy jött létre ama nevezetes, a „christl. Welt” szerkesztője szerint „a város-misszió, de sőt a Porosz egyház történetében epochát képező missziógyűlés.” A gyűlés alkalmával, előbb a házi úr, gróf Waldersee szólalt meg; sok évi tapasztalatai alapján rövid vonásokban ecsetelvén a városmisszió kifejtett tevékenységét, azt a jelenlevők figyelmébe ajánlotta. Utána Vilmos herceg beszélt. Ő is nagyon dicsérőleg nyilatkozott a városmisszióról, utalván közelebb annak az egyház, a gyülekezet, a nép és államélet terén való fontosságára. Ezután felkérte a jelenlévőket ezen institutio állandó pártolására, még pedig olyformán, hogy egy állandó segédbizottság megalakulását tartotta szükségesnek, melynek élére Puttkamer minisztert és gr. Walderseet nevezte ki. Vilmos herceg után Stöcker a városmisszió anyagi állásáról referált s kiemelte, hogy a tartományvárosok is ép úgy szükséglik a segélyt, mint Berlin városa. Ezek után, több tekintélyes férfiú hozzászólása mellett, az eljárás mi-kéntje felett tanakodtak. Legzélszerűbbnek találták a magány és nyilvános úton való pénzgyűjtést. Miután gr. Waldersee még egy, e célból terjesztendő felhívást, melyen

csak csekély módosítások eszközöltettek — felolvasott volna, a gyűlés véget ért.

Nemsokára a felhívások, melyek Puttkamer és a kultuszminiszter által aláíratnak, az egész birodalomban terjesztettek. S így a templomhiány, — mely reményre főleg a megalakult segédbizottság jogosít fel — végre nagyobbára a város-misszió közbenjárásával megleendő szüntette; már most is mondható, hogy a felhívások nem a pusztában kiáltónak szavai. S mindez Stöcker érdeme. Mind a mellett sokan vannak, kik jobban szeretnék, ha Stöcker a város-missziói elnökségről leköszönne. Pedig ő mint lelke a város-misszióknak, — melyet oly magas polczra emelt, — csak azon meggyőződésből indult ki, hogy mennél több a templom¹⁾, annál több a keresztény, a templomjáró s hogy a nagyvárosban oly protestáns, a ki Istenét templomon kívül is, igazán lélekben és igazságban imádná, — nagyon kevés van s hogy ép azért, daczára az egyetemes papság elvének, az ige és a sacramentumok kiszolgáltatása nélkül, e világon egyelőre egészséges ker. élet nem is képzelhető.

S ime mindezzért meglelt támadva; egyesek azért támadták meg, mivel — úgymond — összezavarja a kereszténységet a politikával, mások ismét pld. a zsidók, azért rontottak neki, mert antiszemita; a politikai szabadelvűek, mert azt hitték, hogy a herceg a szigorú egyházi irányú Stöckerrel egyházi s politikai tekintetben is egyetért²⁾ s az egyházi szabadelvűek, mert Stöckerben legnagyobb ellenségüket látják. A legtöbb lap pedig Stöckerről mint olyanról beszélt, mint a ki „a szükségét saját erénynek” teszi.

Ellenei azonban most már lassanként elhallgatnak, legalább nem beszélnek többé az elnökségről való visszalépéséről; a figyelem főleg a baj orvoslására irányul, melyre különben igen nagy szükség van, mivelhogy a külvárosi gyülekezetek napról napra nagyobbodnak, úgy, hogy előfordul, hogy egy lelkésznek egy napon 100, sőt még több keresztelése van. Hogy ily körülmények között lelképásztorkodásról még távolról sem lehet szó, világos; sőt tény még az is, hogy a lelkészek sokszor egyik másik kötelességüket sem teljesíthetik úgy, a mint kívánatos volna. A városmisszió azonban, daczára annak, hogy csudálatra méltó eredményeket mutathat fel, még sem elegendő a baj gyökeres és gyors eltávolítására.

Azt gondolhatná valaki, hogy a német prot. egyháznak oka van, ily körülmények között a 12 németországi r. kath. püspökségtől s az 1185 ekleziától tartani, hogy ezek a zavarosban, ott, a hol csak alkalom nyílik, halászní

¹⁾ Szerinte a templomhiányon csak úgy lehetne alaposan s egyszerre segíteni, ha 100 templom emeltetnék, 200 lelkész alkalmaztatnék s évről évre 5 új gyülekezet alapítatnék. Ez egy kis túlzásnak látszik, de még sem az; mert, hogy példát hozzak, — itt Göttingában egy-egy szónokra (8 van) nem is esik 2400 lélek, holott, ha a fentebbi keresztül is vittetnék, akkor az ő számítása szerint egy ev. papra még mindig 5000 lélek esnék.

²⁾ A valóságban nem így áll a dolog; mert egyr. bizonyos az, Vilmos herceg a város-misszió iránti jó indulatát nem tanúsította édes öregatyjának, atyjának és Bis-mareknak tudta nélkül, — másr. az, hogy mint cél, csak a szörnyű baj, a templomhiány megszüntetése lebegett szeme előtt. Ezt főleg azon tény bizonyítja, hogy a gyűlésre számtalan egyházilag s politikailag liberális irányút is hitt meg.

fognak?! Távolról; a r. katolicizmus teste (a laikusok), nagyobbára meg van törve, csak egy aggastyán teste az, melynek szíve csak lassan dobog, melynek azonban ifjú, erőteljes csontjai vannak s ez a jelenlegi klerus! Berlinben, az európai continens legnagyobb protestáns városában, tehát nem tartanak attól, hogy talán a r. katolicizmus hódítani fog. Az a nép, melyre rövid időre az evangéliom világossága, mintegy sötét, alig átlátszó lámpagolyón át világít, nem fog térdet hajtani a szentek (!) előtt, nem fog az evangéliom szinaranya helyett, Isten gyanánt imálandó ostyát, füstölőt és szentelt vizet választani. Ez nekik nem kell; mert csakhamar megéreznek, hogy Isten őket nem ily szomorú sötétségre, hanem a Krisztusból s nem egy földi, gyenge emberből áradó, csudálatos világosságra hívta meg. Ha azonban a német protestantizmusnak egyáltalán tartania kell valamitől, úgy a veszély első sorban csak a centrum pártból fenyeget, melynek ereje ugyan tavaly, a választások alkalmával annyira megtörtetett, hogy a 16. éven át folytatott u. n. kulturharc végre látszólagos befejezést nyert. De csak látszólagos; mert nevezett párt vezére, a híres Windthorst, a legujabban, a porosz képviselőházban, oly javaslatot nyújtott be¹⁾, melynélfogva a népiskolák, az állami felügyelet alól való felszabadítását kívánja, mondván: hogy a népiskola teljesen a gyülekezeté s közegei-é legyen. Hogy ezzel, csak az ifjuság ultramontán szellemében való nevelése céloztatik, kétséget nem szenved.

(Folyt. köv.)

VEGYESEK.

— **Kérelem!** Esperességeink közgyűléseiket nem sokára meg fogják tartani. — Tisztelettel kérem a testvéreket: szíveskedjenek gyűléseik tárgyalásáról lapunkat idejekorán értesíteni. — Ha a ntszt. esperes urak kegyesek tudósítók-ról gondoskodni s utólag netán nyomtatott jegyzőkönyveket is megküldik, hálás köszönettel fogadja a szerkesztő.

— **Kegyes alapítvány.** Boldogult Stenczel Húgó, volt kézsmárki lyceumi igazgatótanár és neje Nendvich Paulina a tiszakerületi ág. hitv. ev. püspök fizetésének javítására végrendeletileg 5000 az az ötezer forintot hagyományoztak oly módon: hogy a kamatok egyik része évente a tőke gyarapítására, másik fele az illető püspök fizetésére fordítassék. Áldott legyen emlékek közöttünk!

— **Értesítés.** Minthogy több oldalról kérdést intéztek hozzám a t. lelkész urak az iránt, ha hajlandó volnék-e „Luther Elete“ cz. művből több-kevesebb példányt bizományba adni, az érdeklődőknek szíves tudomásukra hozom, hogy igen is hajlandó vagyok. Megjegyzem egyszersmind, hogy az eladott példányokért befolyó összegből 20%-et vagyis minden példány után 50 krt. teljesen bizományosaim rendelkezésére bocsátok. Pozsony, 1888. máj. 15. dr. Masznyik Endre.

— **Értesítés.** Eperjesen a tiszai ág. hitv. evang. egyházkerületi tanítóképző intézetben a tanképesítési vizsgálatok f. é. június hó 30-án és folytatólag július 2-án s következő napjain fognak megtartatni. Az érdeklettek június 15-éig Nagytiszteleltű Sztelho János főesperes úrhoz, mint a vizsgáló bizottság elnökéhez Eperjesre küldjék be folyamodványaikait, végzett tanulmányaikról és a folyamodás napjáig terjedő működésükről szóló bizonyítványokkal együtt. A tiszakerületi eperjesi ev. tanítóképezde igazgatósága.

¹⁾ Alig hiszem, hogy ez ajánlat el fog fogadtatni; de ha igen, akkor a kulturharc ismét ott fog kezdődni, a hol annak előtte. (Dr. Wollmann-féle eseteknél. 1871.)

— **A pesti ágost. hitv. evang. magyar-német egyházgyülekezet** Busbach Péter elnöklete alatt május 13-án tartotta évi rendes közgyűlését. A Zsigmondy Jenő dr. által előterjesztett évi jelentés szerint az egyház pénzügyi viszonyai a mult évben oly szerencsésen fejlődtek, hogy még 1255 frtnyi fölösleg maradt. A jelentés megemlékszik az egyháziskola szükségleteinek fedezésére tett adományokról és köszönetet mond a fővárosnak, mely kultuszczélokra 2100 frtot, iskolai czélokra 3000 forintot és hitoktatási czélokra 4000 forintot szavazott meg; továbbá Králik Lajos dr. iskolai felügyelőnek 1500 frtos alapítványáért a gymnasiumi igazgató díjazásának javíthatására, a közüti vas-pálya-társaságnak és a pesti első hazai takarékpénztár igazgatóságának. Az iskolai felszerelvények s tanszerek megújítása és szaporítása, valamint az ifjusági könyvtár bővítése a lefolyt évben is kiváló gondját képezte. A gymnasiumot a mult évben 421, az elemi és polgári iskolát 715 növendék látogatta. A templomépítés céljaira tudvalevőleg négy buzgó egyháztag az aláírást egyenkint 5000 forinttal megindította; ma már 11-et tesz azok száma, a kik 5—5 ezer forinttal készek a nagy műhöz járulni. E nemes példáknak köszönhető, hogy bár a templomépítési bizottság még nem látta eljötnök az időt, hogy a gyűjtéseket szélesebb körben eszközölje, mégis már az eddig bejelentett gyűjtés 81,164 forintot eredményezett. Az iskolai ügyek vezetésében és felügyeletében változás állt be, a mennyiben az eddigi iskolai II. felügyelő, Fabiny Gyula a magyar egyház által felügyelőül meghivatott, miért is iskolai felügyelői állásáról leköszönt. Az üresedésbe jött állást az egyházválasztmány tekintettel arra, hogy már a jövő évben fog különben is az általános tisztujtás megtartatni, saját kebeléből vélte betöltendőnek és helyettes iskolai II. felügyelőnek Vécsey István dr. presbytert választotta meg, akinek az iskolai bizottság körében kifejtett eddigi buzgósága biztosítékot nyújt az iránt, hogy az ő vezetése alatt az elemi iskolák továbbra is fejlődni fognak. A jelentés tudomásul vétele, valamint az egyes számadásokra vonatkozó fölmentvény megadása után Busbach Péter elnök a jelenlevőket további buzgó működésre és a presbyterium támogatására serkentette, mire egy gymnasiumi tanár választását ejtették meg. A gymnasiumi párhuzamos osztály tanítását ugyanis ideiglenesen és próbaképen az eddigi tanerők — a létszám szaporítása nélkül — vállalták magukra, mert a választmány addig, míg az új osztály jövője biztosítottak nem látszott, véglegesen nem intézkedett. Az egyházválasztmány ajánlatára a közgyűlés titkos szavazással dr. Ormay Lajost választotta meg rendes tanárnak. Ormay Lajos a tanintézetnél már két évet töltött s ez idő alatt szakképzettségének és helyes tanítási módorának kiváló jeleit adta.

„Pesti hírlap“

PÁLYÁZAT.

A rimaszombati egyesült protestáns főgymnasiumban a latin és görög nyelv tanszéke az V—VIII. osztályokban megüresedvén, — felhivatnak azon okleveles ev. ág. hitvallású tanárok és tanárjelöltek, kik ez állomást elnyerni akarják, hogy szabályszerűen felszerelt kérvényeiket folyó 1888-dik év július hó 1-ső napjáig a gymnasium igazgatóságához küldjék be. Ez állomással 1000 forint fizetés és 150 forint lakáspénz, előleges havi részletekben van összekötve. Az illetőt az igazgatóválasztmány ajánlatára a nm. magy. kir. vallás- és közoktatásügyi minister nevezi ki; a kinevezett állomását legkésőbb szept. 1-én tartozik elfoglalni. A kötelezett tanórák száma hetenként 20—22. A rendes tanár nyugdíj-intézetének kötelezett tagja.

Rimaszombatban, 1888-ik év május hó 15. napján.

Az igazgatóság.